

ZAMONAVIY GLOBALLASHUVNING MADANIYATLARARO MULOQOTGA TA'SIRI

Omonova Farangiz Asror qizi ¹

¹ Samarqand davlat chet tillar instituti 1-kurs magistranti

omonova.f.a@gmail.com

+998910307730

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:18.05.2025

Revised: 19.05.2025

Accepted:20.05.2025

KALIT SO'ZLAR:

Zamonaviy
globallashuv,
madaniyatlararo muloqot,
mahalliy an'analar,
umumiy global madaniyat,
ijtimoiy media
platformalari, xalqaro
mobillik, virtual muloqot
vositalari, dominant til

Ushbu tadqiqot zamonaviy globallashuvning madaniyatlararo muloqotga ta'sirini o'rganib, ham imkoniyatlar, ham muammolarni yoritadi. Aralash yondashuv yordamida til to'siqlari, madaniy moslashuv va raqamli muloqot kabi asosiy omillar aniqlanadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, globallashuv madaniyatlararo o'zaro ta'sirni rag'batlantirsa-da, u noto'g'ri muloqot va madaniy bir xillashuv haqida xavotir uyg'otadi. Tadqiqotda madaniyatlararo almashinuvlarni samarali boshqarish uchun ko'p tilli kompetensiya, madaniy xabardorlik va raqamli savodxonlik zarurligi ta'kidlanadi. Kelajakdagi tadqiqotlar o'zaro bog'liq dunyoda madaniy integratsiya va saqlanishni muvozanatlash strategiyalarini o'rganishi kerak.

KIRISH. Misli ko'rilmagan bog'liqlik bilan ajralib turadigan asrda globallashuv hodisasi insonlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir va madaniy almashinuv manzarasini qayta shakllantirdi. Xalqlar savdo, texnologiya va sayohatlar orqali tobora bir-biriga bog'liq bo'lib borar ekan, bizning dunyomiz ilgari tasavvur qilib bo'lmaydigan tarzda qisqarib bormoqda. Zamonaviy globallashuvning yuksalishi madaniyatlararo muloqotga ko'plab yangi o'lchamlarni olib kirdi, bu esa nafaqat biz bog'lanish uchun foydalanadigan usullarni, balki o'zaro ta'sirlarimizdan kelib chiqadigan ma'nolarni ham o'zgartirdi.

O'z mohiyatiga ko'ra, globallashuv deganda biznes va boshqa tashkilotlarning xalqaro miqyosda o'z ta'sirini rivojlantirishi yoki xalqaro miqyosda faoliyat yuritishi jarayoni tushuniladi. Bunday o'zaro bog'liqlikka texnika taraqqiyoti, eng avvalo, internet va mobil aloqaning rivojlanishi sabab bo'lib, ular juda katta geografik masofalarda bir zumda ma'lumot almashishni ta'minlamoqda. Natijada, turli xil kelib chiqishga ega bo'lgan odamlar bir-birlari bilan har qachongidan ham ko'proq muloqot qilishmoqda. Bu o'zaro ta'sirning kuchayishi madaniyatlar o'rtasida hamkorlik va tushunish uchun ajoyib imkoniyatlar yaratishi bilan birga, noto'g'ri talqinlar va ziddiyatlarga olib kelishi mumkin bo'lgan jiddiy muammolarni ham keltirib chiqaradi.

Zamonaviy globallashuvning madaniyatlararo muloqotga eng chuqur ta'sirlaridan biri mahalliy an'analar va amaliyotlar bilan birga mavjud bo'lgan umumiy global madaniyatning paydo bo'lishidir. Bir tomondan, bu hodisa odamlar umumiy qadriyatlar va tajribalarda umumiy til topishlari natijasida birlik tuyg'usini shakllantiradi; boshqa tomondan, u madaniy bir xillashuv - noyob madaniy o'ziga xosliklarning global ta'sirlar oqimida yo'qolishi yoki kamayishi xavfini keltirib chiqaradi. Inson ushbu murakkab muhitda harakatlanar ekan, u madaniy chegaralar bo'ylab samarali muloqot qilish uchun yangi ko'nikmalarni rivojlantirishi, o'zaro munosabatlarni shakllantiruvchi o'xshashliklarni ham, farqlarni ham anglashi lozim.

Bundan tashqari, globallashuv axborot va g'oyalarga kirishni demokratlashtirdi, ilgari geografik yoki siyosiy to'siqlar bilan cheklangan madaniyatlar o'rtasida misli ko'rilmagan almashinuvni amalga oshirish imkonini berdi. Ijtimoiy media platformalari turli xil kelib chiqishga ega bo'lgan shaxslar o'rtasidagi muloqot uchun katalizator bo'lib xizmat qiladi - bu ijtimoiy o'zgarishlar uchun quyi darajadagi harakatlarga imkon beradi, shu bilan birga noto'g'ri ma'lumot yoki madaniy o'zlashtirish kabi xavflarni keltirib chiqaradi. Shu nuqtai nazardan, haqiqiy madaniyatlararo munosabatlarni rivojlantirish uchun boshqalarga hurmat va mulohaza bilan munosabatda bo'lishni tushunish muhim ahamiyat kasb etdi.

Ushbu mavzuni chuqurroq o'rganar ekanmiz, zamonaviy globallashuv nafaqat jamiyatlarga ta'sir qiluvchi tashqi kuch ekanligi, balki u butun dunyodagi jamoalarda shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishi va ijtimoiy dinamika bilan chambarchas bog'liq ekanligi ayon bo'ladi. Shaxsga o'z madaniy merosini chet el ta'sirlari bilan uyg'unlashtirish vazifasi tobora ko'proq yuklanmoqda, bu esa madaniyatlararo muloqotlarda ham boyish, ham keskinlikni keltirib chiqarishi mumkin.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Globallashuv sharoitida madaniyatlararo muloqotni tushunish uchun bir nechta nazariy asoslar taklif etilgan. Hofstedening madaniy o'lchamlar nazariyasi (Hofstede, 1980) madaniy qadriyatlarning muloqot uslublari qanday ta'sir ko'rsatishi haqida tushuncha beradi. Bundan tashqari, Edvard Xollning yuqori kontekstli va past kontekstli muloqot modeli (Xoll, 1976) turli madaniyatlar ma'noni qanday yetkazishini tushunishga yordam beradi.

Globallashuv turli madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirning kuchayishiga, g'oyalar va amaliyotlar almashinuvining kengayishiga olib keldi. Appadurai (1996) fikriga ko'ra, globallashuv madaniy oqimlar ko'p yo'nalishli bo'lgan "global madaniy iqtisodiyot"ni rivojlantiradi, bu esa madaniyatlararo muloqotni yanada boyitishga imkon beradi. Ushbu almashinuv madaniyatlar o'rtasida o'zaro tushunish va bag'rikenglikni oshirishi mumkin (Hannerz, 1996). Bundan tashqari, texnologik taraqqiyot an'anaviy to'siqlarni buzib, chegaralar bo'ylab real vaqt rejimida muloqot qilish imkonini berdi. Castells (2000) ta'kidlaganidek, internet va ijtimoiy media platformalarining yuksalishi madaniyatlararo muloqotning yangi kanallarini yaratdi, bu esa odamlarga turli nuqtai nazarlar bilan muloqot qilish imkonini berdi. Globallashuv o'z afzalliklariga qaramay, madaniyatlararo muloqot uchun ham qiyinchiliklar tug'diradi. Madaniyatning bir xillashuvi tushunmovchilik va ziddiyatlarga olib kelishi mumkin. Tomlinson (1999) ta'kidlaganidek, G'arb madaniyatining ustunligi mahalliy an'analarga soya solishi mumkin, bu esa qarshilik va madaniy qarshilikka olib keladi.

Ushbu tadqiqot globallashuvning madaniyatlararo muloqotga ta'sirini o'rganish uchun kvalitatif va kvantitativ tadqiqotlarni birlashtirgan holda aralash usuldan foydalanadi. Globallashuv va madaniyatlararo muloqot bo'yicha mavjud tadqiqotlarni tahlil qilindi va so'rovnomalar tuzilib, ular yordamida odamlarning ko'p madaniyatli o'zaro ta'sir tajribasini baholaydi. To'plangan ma'lumotlar kvalitatif va miqdoriy jihatdan tahlil qilindi

Natijalar

Tadqiqot natijalari zamonaviy globallashuvning madaniyatlararo muloqotga ta'sirining muhim jihatlarini ochib beradi va globallashgan dunyoda madaniyatlararo o'zaro ta'sirning ham ijobiy, ham murakkab jihatlarini yoritib beradi.

So'rov natijalari shuni ko'rsatadiki, respondentlarning 78 foizi globallashuv tufayli ish joylarida, ta'lim muassasalarida yoki raqamli makonlarda turli madaniyatga mansub shaxslar bilan muntazam muloqotda bo'ladi. Intervyular xalqaro mobillik va virtual muloqot vositalari madaniyatlararo almashinuvni faollashtirganini tasdiqlaydi. Biroq, o'zaro aloqalar ko'payganiga qaramay, ishtirokchilarning 56 foizi tildagi farqlarni asosiy to'siq sifatida

ko'rsatgan. Umumiy muammolarga madaniy nozikliklar, idiomatik iboralar va og'zaki bo'lmagan ishoralar tufayli yuzaga keladigan tushunmovchiliklar kiradi. Amaliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ko'p tilli o'qitish dasturlarini joriy etgan korxonalar bunday to'siqlarni sezilarli darajada kamaytiradi.

Shuningdek, respondentlarning 65 foizi o'z muloqot uslublarini turli madaniy kutilmalarga moslashtirish uchun faol o'zgartiradi. Ko'p millatli korporatsiyalarda xodimlar tez-tez madaniy kompetensiyalar treningidan o'tadilar, bu esa hamkorlikni yaxshilaydi va nizolarni kamaytiradi. Bundan tashqari, raqamli platformalarning rivojlanishi bilan ishtirokchilarning 72 foizi ijtimoiy tarmoqlar va onlayn hamkorlik vositalari madaniyatlararo muloqotni osonlashtirishini tan oladi. Biroq, raqamli o'zaro ta'sirlarning diskurs tahlili ohangni noto'g'ri talqin qilish, tarjima vositalariga tayanish va turli xil onlayn odob-axloq qoidalari kabi muammolarni ko'rsatadi.

Intervyularga ko'ra, globallashtirish madaniy almashinuvni rag'batlantirishi bilan birga, madaniy bir xillashuv haqida ham xavotir uyg'otadi. Respondentlarning 40 foizi mahalliy an'analar va tillar hukmron global madaniyatlar soyasida qolib, o'ziga xoslikni saqlab qolishga ta'sir qilmoqda, deb hisoblaydi.

Muhokama

Tadqiqot shuni tasdiqlaydiki, globallashtirish madaniyatlararo o'zaro ta'sirning sezilarli darajada o'sishiga olib keladi, xalqaro savdo, ta'lim va raqamli platformalarning rivojlanishi madaniy chegaralar bo'ylab muloqotni osonlashtiradi, bu esa odamlarga turli nuqtai nazarlar bilan muloqot qilish imkonini beradi. Biroq, Xofstedning (2010) madaniy o'lchamlar nazariyasiga ko'ra, madaniy farqlar muloqot uslublarini shakllantirishda davom etmoqda, bu esa ham imkoniyatlar, ham tushunmovchiliklarga olib kelmoqda.

Bundan tashqari, globallashtirishning afzalliklariga qaramay, lingvistik farqlar asosiy to'siq bo'lib qolmoqda. Ingliz tili dominant tilga aylangan bo'lsa-da, yagona global tilga tayanish tilda so'zlashuvchilarni chetga surib qo'yishi mumkin, bu esa madaniyatlararo nutqda kuchlar nomutanosibligini kuchaytiradi. Tashkilotlar va ta'lim muassasalari ushbu ta'sirlarni kamaytirish uchun ko'p tilli kompetensiya va madaniyatlararo tayyorgarlikka ustuvor ahamiyat berishlari kerak.

Yana bir muhim jihat shundaki, shaxslar ko'p madaniyatli muhitda o'zlarining muloqot uslublarini faol ravishda o'zgartiradilar. Moslashuv o'zaro tushunishni oshirsa-da, u madaniy bir xillashuv haqida xavotir uyg'otadi, bunda hukmron global madaniyatlar ta'sir ko'rsatadi va ba'zan mahalliy an'analarni almashtiradi. Kelajakdagi tadqiqotlar

madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish bilan birga madaniy o'ziga xoslikni saqlash strategiyalarini o'rganishi kerak.

Shuningdek, raqamli globallashuv madaniyatlararo almashinuv uchun virtual makonlarni taklif qilish orqali madaniyatlararo muloqotni tubdan o'zgartiradi. Biroq, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, onlayn muloqot yangi murakkabliklarni, jumladan, ohangni noto'g'ri talqin qilish va turli raqamli odob-axloq qoidalarini keltirib chiqaradi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun raqamli savodxonlik dasturlari madaniyatlararo muloqot bo'yicha treninglarni o'z ichiga olishi kerak, bu esa odamlarga turli xil onlayn muhitlarda samarali harakatlanishga yordam beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, globallashgan dunyoda samarali madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi, jumladan, til bo'shliqlarini bartaraf etish uchun ko'p tilli ta'limni takomillashtirish va ko'p millatli tashkilotlarda madaniy kompetensiyalarni o'qitishni amalga oshirish. Shuningdek, onlayn madaniyatlararo o'zaro aloqalarni yaxshilash uchun kontekstdan xabardor raqamli muloqotni rag'batlantirish. Eng asosiysi, global aloqalarni qo'llab-quvvatlagan holda madaniy xilma-xillikni qo'llab-quvvatlovchi siyosatni ilgari surish.

Xulosa

Ushbu tadqiqot zamonaviy globallashuvning madaniyatlararo muloqotga chuqur ta'sirini o'rganib, uning afzalliklari va muammolarini yoritib berdi. Natijalar shuni tasdiqlaydiki, globallashuv xalqaro savdo, migratsiya, raqamli aloqa va ko'p madaniyatli ish joylari orqali madaniyatlararo o'zaro ta'sirni sezilarli darajada oshirdi. Biroq, bu o'zaro ta'sirlar ko'pincha til to'siqlari, noto'g'ri muloqot va madaniy moslashuv muammolari bilan birga keladi. Tadqiqot madaniyatlararo muloqotni samarali boshqarish uchun ko'p tilli kompetensiya, madaniy xabardorlik va raqamli savodxonlikni rivojlantirish muhimligini ta'kidlaydi. Ingliz tili hukmron global til sifatida shakllangan bo'lsa-da, lingvistik xilma-xillik adolatli muloqot uchun muhim bo'lib qolmoqda. Bundan tashqari, madaniy moslashuv muvaffaqiyatli madaniyatlararo o'zaro ta'sirda asosiy rol o'ynaydi, ammo madaniy bir xillashuv haqidagi xavotirlar doimiy e'tiborni talab qiladi. Globallashuvning afzalliklaridan to'liq foydalanish va uning kamchiliklarini minimallashtirish uchun shaxslar, tashkilotlar va siyosatchilar inklyuzivlik va o'zaro tushunishni rag'batlantiruvchi strategiyalarni qabul qilishlari kerak. Kelajakdagi tadqiqotlar raqamli kommunikatsiya texnologiyalarining rolini, madaniy o'ziga xoslikni saqlashni va tobora o'zaro bog'liq bo'lib borayotgan dunyoda madaniyatlararo munosabatlarning rivojlanayotgan tabiatini yanada chuqurroq o'rganishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Appadurai, A. (1996). Modernity at large: Cultural dimensions of globalization. University of Minnesota Press.
2. Asror qizi , O. F. . (2025). Linguistic Problems of Intercultural Communication. Miasto Przyszłości, 56, 128–130. Retrieved from <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/5976>
3. Castells, M. (2000). The rise of the network society (2nd ed.). Blackwell.
4. Hall, E. T. (1976). Beyond culture. Anchor Books.
5. Hannerz, U. (1996). Transnational connections: Culture, people, places. Routledge.
6. Hofstede, G. (2010). Cultures and organizations: Software of the mind (3rd ed.). McGraw-Hill.
7. Hofstede, G. (1980). Culture's consequences: International differences in work-related values. Sage.
8. Omonova Farangiz Asror qizi Master student of Samarkand State Institute of Foreign Languages. (2025). STYLISTIC DISCORDANCES OF ENGLISH AND UZBEK SPEECH FORMULAS. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14873780>
9. Omonova F.A. (2025). "Studying the challenges and opportunities faced by people from different cultural backgrounds in their communication practices (in the example of English and Uzbek languages)" vol. 4 no. 1 (2025): International journal of European research output (ijero)
10. Tomlinson, J. (1999). Globalization and culture. University of Chicago Press.